

Praksis valtiosäännön määrittäjänä

Arne Fliflet: *Studiebok i statsforfatningsrett. Kilder og debattstoff fra stats- og rettspraksis. 5. reviderte og omarbeidede utgave*

Universitetsforlaget, Oslo 1998, 378 s.

Norjan valtiosääntöoikeudelle ominainen piirre on tavanomaisen oikeuden merkittävä asema valtiosäännön aineellista sisältöä ajateltaessa. Tähän yhtenä pääasiallisena tekijänä voidaan pitää Norjan vanhaa vuodelta 1814 peräisin olevaa perustuslakia (*Grunnlov*), jota kyllä on aikojen saatossa muutettu ja siihen tehty lisäyksiä, mutta ei riittävässä määrin, jotta se olisi vaikuttanut oleellisesti tavanomaisen oikeuden asemaan.

Valtiosääntöisen tapaoikeuden kaksi vaikuttavinta esimerkkiä norjalaisittain ovat parlamentarismi ja tuomioistuinten oikeus tutkia lakien perustuslainmukaisuutta. Viimeksi mainitut ovat vakiinnuttaneet asemansa pitkään jatkuneen käytännön kautta. Tapaoikeuden kahdeksi eri muodostumisväyläksi voidaan hahmottaa poliittinen- tai valtiokäytäntö sekä oikeuskäytäntö. Tällaisia käytäntöjä tarkastelee *Arne Fliflet* teoksessaan *Studiebok i statsforfatningsrett*.

Kirja jakaantuu kolmeen pääosaan, joista suurimman huomion saa osakseen korkeimman oikeuden eli *Høyesterettin* käytäntöä kuvaava osuus. Lisäksi käsitellään valtakunnanoikeuden (*Riksrett*) praksista ja valtiokäytäntöä (*statspraksis*). Teoksen aloittaa valtakunnanoikeutta koskeva osuus, jossa on esillä kahdeksan tapausta, jotka kaikki koskevat ministerisyyteasiaa. Itse asiassa Norjassa ei valtakunnanoikeudessa ole käsitelty kuin nämä kahdeksan tapausta, joista seitsemän ajoittuu 1800-luvulle. Viimeisin on 1920-luvun loppupuoliskolla käsitelty tapaus. *Riksrett* vaikuttaa siis lähinnä muinais-

muistolta, mutta sen toimintaa ei ole kuitenkaan lopetettu.

Høyesterettin praksiksesta Fliflet on valikoinut 76 tapausta, joista varhaisin on vuodelta 1890 ja uusin vuodelta 1997. Tapaukset on valikoitu siten, että ne eivät ole sumppuuntuneet tiettyihin ajanjaksoihin, vaan jakaantuneet tasaisesti koko ajanjaksolle. Kirjoittajan mukaan tapaukset ovat keskeisiä *Høyesterettin* ratkaisuja. Esimerkkeinä olevissa tapauksissa korostuu *Grunnlov*'in 97 ja 105 §:ien tulkintaan kohdistunut merkitys. *Grunnlov*'in 97 §:ssä säädetään taannehtivan lainsäädännön kiellosta ja 105 § on omaisuuden suojanormi, jonka mukaan jokainen on oikeutettu täyteen korvaukseen pakkolunastustilanteissa. Näiden perustuslainkohtien analysointi on saanut runsaasti huomiota osakseen norjalaisessa oikeuskirjallisuudessa.

Tänä päivänä ehkä tunnetuin *Grunnlov*'in 105 §:n tulkintaa koskeva *Høyesterettin* ratkaisu lienee ns. tapaus *Kløfta* vuodelta 1976, jonka kuuluisuus selittyy kuitenkin lisää sillä, että tapauksen myötä *Høyesterett* koki jonkinasteisen "renessanssin" perustuslain tulkintakysymyksissä ottaen määrätietoisemman ja vahvemman asenteen perustuslain tulkintaan.

Myös muut perustuslain säännökset saavat huomiota esimerkkitapauksissa, kuten esimerkiksi viimeisenä tapauksena esillä olevassa ns. *Kjuus*-tapauksessa, jossa oli kyse ilmaisuvapaus-säännöksen (100 §) tulkinnasta. Tapauksista kuitenkin huomaa, että läheskään kaikki *Grunnlov*'in säännökset eivät ole joutuneet tul-

kinnan kohteeksi ainakaan siinä määrin, että niitä olisi kelpuutettu kirjan esimerkeiksi. Toisaalta on varsin selvää, että joidenkin perustuslain säännösten tulkinnalla on enemmän merkitystä kuin toisten säännösten tulkinnalla. Lisäksi on säännöksiä, jotka eivät aiheuta tulkintaongelmia, eivätkä näin ollen joudu myöskään Høyesterettin arvioimiksi.

Fliflet on rakentanut tapausesimerkinsä siten, että hän käyttää melko paljon suoria lainauksia, jotka on paloiteltu esimerkiksi sen mukaan onko tekstipätkässä esitetty tapauksen argumentteja. Jokaisen tapauksen osalta selostetaan sen taustoja eli sitä, millaisesta yhteiskunnallisesta tilanteesta tapaus on lähtenyt liikkeelle. Jotkin tapaukset saavat huomattavasti pidemmän käsitteilyn kuin toiset. Kaikesta päättäen pidemmälti käsitellyt tapaukset omaavat erityisen korkean ennakkotapausarvon. Tällaisista esimerkkeinä voidaan mainita tapaukset Rt. 1918 s. 401, Rt. 1952 s. 1089, Rt. 1976 s. 1 (Kløfta), Rt. 1983 s. 1004, Rt. 1996 s. 1415 ja Rt. 1997 s. 1821 (Kjuus).

Kolmannen pääosion kirjassa muodostaa valtiopraksista koskeva osuus. Tällöin keskeisen sijan saa parlamentaaristen käytäntöjen kuvaaminen. Parlamentaariseen käytäntöön luetaan useita eri syitä, jotka saattavat johtaa hallitusvaihdokseen. Alkukielisiä nimiä käyttäen voidaan mainita esimerkiksi *negativt flertall*, *kabinettspørsmål* ja *mistillitsvotum*. Kirjassa on havainnollistava taulukko (s. 349-351) johon on koottu hallituksenvaihdokset vuodesta 1889 vuoteen 1997 sekä mainittu näiden vaihdosten syyt. Taulukosta ilmenee muun muassa, että Norjassa hallitus on vaihtunut kaksi kertaa pääministerin kuoleman seurauksena (vuosina 1923 ja 1932) ja kerran kansanäänestyksen seurauksena (1972). Yleisin syy näyttää kuitenkin olleen vaalituloksesta johtunut hallituksen vaihdos.

Eräänlaisena loppulausumana Flifletin kirjasta voisi mainita, että vaikka se onkin ensisijaisesti tarkoitettu yliopistolliseksi oppikirjaksi, se on varsin hyvä apu Norjan valtiosääntöoikeudesta kiinnostuneille. Kirjan avulla pääsee nopeasti kiinni keskeisiin käytäntöihin ja varsinkin Høyesterettin tapausmateriaaliin sekä löytämään ratkaisujen valtiosääntöoikeuden kannalta olennaiset ydin kohdat. Puutteena teoksen osalta voidaan kylläkin pitää sitä, että esimerkiksi Høyesterettin tapauksia suoraan lainattaessa ei ole ilmoitettu sivunumeroita. Teos myös osaltaan ilmentää

kuvaa Norjan valtiosäännöstä, jossa perustuslakia kunnioitetaan, mutta jonka praktinen merkitys on jäänyt suurelta osin tapaoikeuden ja Høyesterettin praksiksen määriteltäväksi suurkäräjien ollessa vähemmän aktiivinen perustuslain uudistamista koskevissa asioissa. Keskustelua perustuslain kokonaisuudistuksesta on ajoittain ollut, mutta ainakaan vielä kokonaisuudistus ei ole toteutunut.

Vanhoilla perustuslaeilla on taipumusta Norjan lisäksi myös muualla jäädä jonkin tahon harjoittaman perustuslaintulkinnan dominoimaksi. Hyvänä esimerkkinä voidaan mainita Yhdysvallat, missä perustuslain auktoritatiivisen tulkitsijan asema on keskittynyt liittovaltion korkeimmalle oikeudelle. Toisaalta uusikaan perustuslaki ei ole mikään tae sille, etteikö Norjan kaltaisia ilmiöitä voisi esiintyä, vaikkakin sellaisen muodostuminen veisikin ehkä jonkin aikaa.

Veli-Pekka Hautamäki